

Resan till Rumänien

Föreningens resa till Rumänien i somras blev snabbt fulltecknad av förväntansfulla resenärer som nog inte blev besvikna. Kurt-Anders Johansson var en av dem.

KURT-ANDERS JOHANSSON

Torsdagen 11 juni

Första dagen vandrade vi mycket förväntansfulla upp i det mosaikartade ängs- och betesmarkslandskapet söder om byn Botiza i norra Transsylvanien. Här möttes vi av många olika naturtyper. Här fanns artrika torrängar, fuktstråk och fuktängar men också fattigare betesmarker.

I de lägre regionerna kunde man förutom slätterängar se en del insprängda åkermarker och en hel del fruktträd. Floran i de rikt blommande torrare ängarna i sluttningen påminde mycket om den svenska, men många i Sverige sällsynta arter fanns här rikligt, som exempelvis backsilja *Peucedanum oreoselinum*, blårapunkel *Phyteuma nigrum*, gråmynta *Mentha longifolia*, gräslilja *Sisyrinchium montanum*, humlesuga *Stachys officinalis* och kritsuga *Ajuga genevensis*.

Här fanns också många arter som vi saknar i Sverige eller som bara dyker upp i vårt land högst tillfälligt. Bland dessa kan nämnas brödranejliska *Dianthus carthusianorum*, gulvädd *Scabiosa ochroleuca*, knippgentiana *Gentiana asclepiadea*, mjuk lungört *Pulmonaria mollis*, ungersk klöver *Trifolium pannonicum* och hängtistel *Cirsium erisithales*.

Figur 1. Ett vackert bestånd med bäcktistel *Cirsium rivulare* såg vi i backarna söder om Botiza. Bäcktisteln fanns på en lokal i Skåne fram till 1954, men har inte setts i Sverige sedan dess. Blommorna besöktes som namnet antyder av mängder med tistelfjärilar. Foto: Margareta Edqvist.

Natt och dag blommade överallt, men det var inte vår art utan en närstående med namnet *Melampyrum bihariense*. Den skiljs från vår art bland annat på på fodrets behåring och foderländernas längd.

I och kring fuktstråken i sluttningen påträffades många orkidéarter som också finns i Sverige, men här fick vi också se en spännande orkidé med runt huvud, nämligen bollyxne *Traunsteinera globosa*. Flera andra orkidéer dök upp lite längre upp i sluttningen, till exempel den i norra Europa sällsynta orkidén brunnycklar *Orchis coriophora* (figur 2). Vi fann också ett vackert bestånd av den i Sverige numera försvunna bäcktisteln *Cirsium rivulare* (figur 1).

Efter att ha vandrat genom ängsmarkerna kom vi upp till betesmarkerna. Här var en stor del av blomprakten bortbetad, men trots detta kunde många nya arter läggas till artlistan, men först var det dags för lunch. Under pausen kunde vi på mycket nära håll beundra en spelande fältsyrsa som höll till i en hålighet på platån där vi hade slagit oss ner, och i en vattensamling kunde vi studera en klockgroda.

Figur 2. Den vackra orkidén bollyxne *Traunsteinera globosa* var vanlig i backarna kring Botiza, medan de mer oansliga brunnycklarna *Orchis coriophora* var svårare att få syn på. Foto: Bengt Carlsson & Joakim Ekman.

I betesmarken fann vi betesgynnade arter som låsbräken *Botrychium lunaria*, spindelört *Thesium alpinum* och ängsgentiana *Gentianella amarella*. Två för de flesta okända arter var spiran *Pedicularis foliosa* och vingginst *Genista sagittalis*. Vinggingsten finns faktiskt vildväxande också i Sverige, i det lilla samhället Fröseke i Småland, där den växer rikligt i en före detta park.

Byn Botiza är en radby med ungefär 3000 invånare. Här och i andra byar i trakten har tiden på många sätt stått stilla (figur 3). Det var kanske som Botiza många svenska byar såg ut för länge sedan. Man har djuren i fåhus i byn och överallt såg vi pickande hönor. Längs med bygatan kom bara några få bilar men desto fler hästekipage. Trädgårdarna var antingen betesmarker eller användes för odling av bär, grönsaker eller frukt. Välskötta gräsmattor som vi tyvärr ser i överflöd överallt i Sverige, lyste i Botiza nästan helt med sin frånvaro.

Längs med bygatan såg vi flera hos oss ovanliga växter som nässelsnärja *Cuscuta europaea*, skär kattost *Malva neglecta* och ullig hjärtstilla *Leonurus cardiaca* ssp. *villosus*.

Fredagen 12 juni

Denna dag gick färden åt nordost och till skidorten Stațiunea Borșa i Rodnabergen nära gränsen till Ukraina. Här tog vi liften upp till 1500 meter över havet. Vädret var synnerligen miserabelt denna dag, regnet vräkte ner, det blåste och det var bara några få plusgrader.

När vi kom upp var det dags för fikapaus. Trettio personer fick tätt sammanpackade söka skydd under ett litet utskjutande tak och i ett minimalt växthus med trasiga rutor för att kunna förtära sin medhavda matsäck. Efter detta äventyr gick vandringen vidare upp mot betesmarkerna lite högre upp.

De öppna marker som vi snart nådde låg tyvärr insvepta i en tät dimma så vi såg inte mycket av landskapet omkring oss. Det första vi fick se var istället några vackert blommande exemplar av Karpaternas enda rododendronart, *Rhododendron kotschyi* (figur 4). I närheten stod även bergnejlikrot *Geum montanum*.

Betesmarken var hårt nedbetad varför vi framförallt fick leta växter kring stenblocken där djuren inte kommit åt. Den lilla fina skogsalpklockan *Soldanella montana* hade tyvärr redan

Figur 3. Kulturlandskapet i och omkring Botiza återkallade för många av de äldre i resesällskapet minnesbilder från Sverige som det såg ut för åtskilliga decennier sedan. Landskapet är en mosaik av mycket vidsträckt odgödslade ängs- och betesmarker och där människor med liar, räfsor och krattor, och med hästar framför sina kärror och vagnar ännu helt dominerar bilden. Foto: Joakim Ekman.

blommat över, men vi såg rikligt med blad i slutningen.

Besöket blev kort på grund av det usla vädret, men vi lyckade i alla fall få se flera arter som vi känner från de svenska fjällen som fjällviol *Viola biflora*, gullbräcka *Saxifraga aizoides* och klippbräcka *S. adscendens*. En ny art var *Viola declinata* som påminde en hel del om vår egen styvmorsviol. I slutningen fann vi också en näpen alpin släkting till vår kustlevande strandloka vid namn *Ligusticum mutellina*.

Snart vandrade vi ner igen och tog liften tillbaka ner i dalen. Där var vädret betydligt bättre och vi fick åter njuta av solens strålar.

Lördagen 13 juni

Nästa dag började färden söderut via passet vid Setref på 818 meter över havet. Så småningom kom vi ut på den transsylvanska slätten, som breder ut sig över åtskilliga kvadratmil. Området är ett kulligt, nästan helt öppet landskap

med spridda byar, åkrar och vidsträckt betesmarker.

Strax norr om byn Bretani gjorde vi ett lunchstopp vid en kalkrik backe. Vilket stopp det blev! Här fick vi för första gången se flera av stäppens många arter, de flesta mycket sällsynta eller som inte alls finns i Sverige.

Bland arter i förstnämnda kategorin kan nämnas flikbrunört *Prunella laciniata*, fältmartorn *Eryngium campestre*, kattmynta *Nepeta cataria*, skärblad *Falcaria vulgaris*, kranssalvia och stäppsalvia (*Salvia verticillata* och *nemorosa*).

Listan på arter som i stort sett aldrig setts vildväxande i Sverige blev lång. Exempel på dessa var smalbladig harört *Bupleurum falcatum*, ginstsläktingen *Chamaecytisus albus*, kalkkårel *Erysimum odoratum*, spjutviol *Lathyrus aphaca*, guldlin *Linum flavum*, grönglim *Silene chlorantha*, luddsyska *Stachys germanica*, gamander *Teucrium chamaedrys* och en spindelört vid namn *Thesium linophyllum*.

Färden gick vidare söderut och efter ett par timmar kom vi fram till ett Natura 2000-område vid byn Suatu där vi parkerade bussen. Vandrigen mot den terrasserade kulle som utgjorde det skyddade området gick förbi åkrar och körsbärsodlingar med sommaradonis *Adonis aestivalis*, sommarriddarsporre *Consolida orientalis* och svartnonnea *Nonnea pulla*.

Vandrigen gick vidare i sakta mak uppför kullen där vi spanade av terrass efter terrass efter rara växter. Bland arterna kände vi igen några från Sverige, som luddvedel *Oxytropis pilosa* och svärdkrissla *Inula ensifolia*, men listan på arter som inte finns i Sverige blev lång. Här fann vi till exempel gulsuga *Ajuga chamaepitys*, *Ajuga laxmannii*, donaumalört *Artemisia austriaca*, fransk vedel *Astragalus monspessulanus*, tistlarna *Crupina vulgaris* och *Jurinea mollis*, *Dorycnium pentaphyllum*, skomakariris *Iris aphylla*, fjäderhyacint *Muscari comosum*, ungersk stjärnlök *Ornithogalum pyramidale* och *Serratula radiata*.

Figur 4. Karpaternas enda rododendronart, *Rhododendron kotschy*, blommande på de alpina betesmarkerna i Rodnabergen. Foto: Joakim Ekman.

På vägen ner såg vi ett rikt bestånd med piggrö *Lappula squarrosa*. Dessutom blommande här nicksalvia *Salvia nutans*, rumänsk salvia *S. transilvanica*, rysk martorn *Eryngium planum* och röd lejonsvans *Phlomis tuberosa*.

Vi fick också se områdets stora raritet, den endemiska vedeln *Astragalus peterfi*. Arten finns i hela världen bara här på kullen vid Suatu och på ett ställe till i närheten.

Söndagen 14 juni

Färden gick idag till den väldiga Turdaravinen. Det naturskyddade området består av en knappt två kilometer lång kanjon med nästan 300 meter höga bergsväggar. I botten av ravinen rinner en å som för det mesta omges av lövskog. Området utanför är ett öppet stäppområde med en rik flora. I och kring ravinen har närmare tusen olika kärlväxtarter påträffats.

Vi stannade bussen på en plåtå och började vandrigen ned mot ravinens botten. Flera för resan nya arter tillkom, bland annat röd snokört *Echium rubrum*, rysk lönn *Acer tataricum*, stor frossört *Scutellaria altissima*, våradonis *Adonis vernalis*, säfferotssläktingen *Seseli annuum* och det vackra jungfrulinet *Polygala major* (figur 5). Även här såg vi en hel del arter som är mycket sällsynta i Sverige, till exempel alpklöver *Trifolium alpestre*. Vandrigen nerför sluttningen i den gassande solen tog ganska lång tid och det var därför skönt när vi kom in i skuggan under lövträden på ravinens botten.

Lövskogen bestod bland annat av avenbok *Carpinus betulus*, naverlönn *Acer campestre* och vresalm *Ulmus laevis*, och här fanns många skuggfördragande växter som hasselört *Asarum europaeum*, månviol *Lunaria rediviva* och väggört *Parietaria officinalis*. Här stod också slöjmåra *Galium schultesii*, rosenplister *Lamium maculatum* och klibbsalvia *Salvia glutinosa*.

Den intressantaste floran fanns dock på bergväggarna och i stenskravlet nedanför (figur 6). I håligheter växte bland annat ormbunkarna murruta *Asplenium ruta-muraria* och dess släkting *A. lepidum*. På bergväggarna växte många andra spännande arter, till exempel glasögonört *Biscutella laevigata*. Som namnet antyder har

Figur 5. De stäppartade betesmarkerna kring Turdaravinen bjöd på många spännande arter, bland annat vackert skimrande fjädergräs *Stipa* och den ovanligt storvuxna jungfrulinsarten *Polygala major*.

Foto: Margareta Edqvist.

den frukter som påminner om ett par gammaldags glasögon. Här växte också en annan flockblomstrig art, *Ferula sadleriana*, samt kvarnspira *Pedicularis comosa* och flenörtssläktingen *Scrophularia heterophylla*. I skravelmarkerna såg vi den vackra riddarsporren *Delphinium fissum*.

På kvällen gick färden vidare till Apusenibergen i västra delen av Karpaterna där vi inkvarterade oss i tvenne pensionat i den lilla byn Gârda de Sus.

Måndagen 15 juni

Denna dag tog vi oss upp till ängarna högre upp i bergen norr om Gârda de Sus. Alternativen till att komma upp på höjderna var två, antingen vandra 3–4 kilometer eller att åka med en så kallad pickup. En del av dem som valde att åka bil upp fick göra detta sittande på en bräda på bilflaket. Som tur var gick det sakta och vi hade mycket att titta på.

Först gick färden genom skogen men ganska snart kom vi upp till de första av många fåbodars omgivna av enormt blomsterrika ängar. Bilarna stannade i Ghetari där en liten ”by” växt upp kring en isgrotta. En populär sevärdhet som många av oss besökte.

Floran i ängarna kring Ghetari hade ett stort inslag av alpina växter, som bergtistel *Carduus personata*, nysrot *Veratrum album* och alpvänderot *Valeriana tripteris*. I fuktängarna blommade balkannycklar *Dactylorhiza cordigera* (figur 7).

I skogen såg vi stormhatt *Aconitum lycoctonum*, röd lungört *Pulmonaria rubra* och den vackra honungsmyntan *Melittis melissophyllum* (figur 7).

Här växte också bergros *Rosa pendulina*, en ros som nästan helt saknar taggar.

Efter fikapaus började färden nedåt. Snart kom vi fram till en mycket fin kalkbarrskog där vi fann flera nya arter som aklejruta *Thalictrum aquilegiifolium*, svarttry *Lonicera nigra*, tolt *Cicerbita alpina*, ögonpyrola *Moneses uniflora* och vallörten *Symphytum cordatum*.

Figur 6. Turdaravinen hyste många spännande växter som klängde i branterna längs den allt smalare stigen. Foto: Bengt Carlsson.

Figur 7. Balkannycklar *Dactylorhiza cordigera* hittade vi i ängarna vid Ghetari medan honungsmynta *Melittis melissophyllum* prydde skogsbrynen. Foto: Joakim Ekman & Bengt Carlsson.

Lite längre ner i slutningen mötte en bokskog där vi via en slingrande och tidvis ganska brant stig tog oss ner i dalen nedanför. I bokskogen fanns bland annat nästrot *Neottia nidus-avis*, skogssvingel *Festuca altissima* och uddbräken *Polystichum aculeatum*. Dessutom påträffades här rödsallat *Prenanthes purpurea*, en nära släkting till vår egen skogssallat.

Väl nere i dalen upptäckte vi att floran längs med dalens sidor var mycket rik med bland annat många orkidéer som brudsporre, guckusko *Cypripedium calceolus*, skogsknipprot *Epipactis helleborine* och tvåblad. Här växte också plymspirea *Aruncus dioicus*, renfanekrage *Tanacetum corymbosum*, stor jordreva *Glechoma hirsuta* och gul vallört *Symphytum tuberosum*. Här fann vi också en pestskräpssläkting vid namn *Petasites kablikianus* (figur 8). Till skillnad mot vår egen pestskräp ser man hos denna art rikligt med honplantor.

Snart så började dalen bli bara några tiotals meter bred, ja till och med bara några få meter. Vi var nu framme vid Ordancusa-kanjonen. På klippväggarna växte många rara arter, till exempel den originella gräsklockan *Edraianthus graminifolius* som stod i små tuvor i klipp-

springorna. Bladen är gräslika men blommorna ser ut som vanliga blåklackor. Andra trevliga bekantskaper var klockviva *Cortusa matthiola* och spiran *Pedicularis verticillata*. På fuktigare ställen vid foten av berget såg vi hjorttunga *Asplenium scolopendrium*.

Lite längre söderut i dalen fann vi blåklackan *Campanula kladniana* och vårtandrot *Cardamine enneaphylos*. Efter åtskilliga kilometers vandring var vi snart hemma igen i Gârda de Sus.

Tisdagen 16 juni

Med något värkande ben tog vi på tisdagen igen oss med en några timmars bussfärd över bergen västerut. Väl nere på slätten sydost om Beius såg vi stora flockar med hästar som gick och betade helt fritt, men med herdar som såg till dem. Dagens första utflyktsmål var den berömda Björngrottan som fått sitt namn av att man där har hittat hela 140 skelett av den väldiga grottbjörnen, en art som dog ut mot slutet av den senaste istiden.

Grottan var mycket sevärd och bestod av flera mäktiga salar fyllda med märkligt formade kalkstensskulpturer. I ett av rummen kunde man studera ett komplett björnskelett.

Vi hann också att titta på en del växter i omgivningarna. I en betesmark intill parkeringsplatsen växte bland annat dvärgjohannesört *Hypericum humifusum* och i ett buskage såg vi slingrade djävulsdruva *Tamus communis*. På en skräpmark mitt emot sågs grusnejlika *Gypsophila muralis*, jordgalla *Gratiola officinalis* och järnört *Verbena officinalis*.

På väg hem stannade vi i en ängsbokskog på vägen upp mot passet vid Vårtop. Först följde vi en fuktig öppning upp i sluttningen. Här växte flera exemplar av det vackra violkungsljuset *Verbascum phoeniceum* samt munkhätta *Arum maculatum*. Inne i skogen såg vi många arter som vi finner i kalkrika sydsvenska lövskogar som till exempel gulsippa *Anemone ranunculoides* och ramslök *Allium ursinum*, men här växte också klibbsalvia *Salvia glutinosa* och julrosen *Helleborus purpurascens*. En trevlig bekantskap var några ståtliga bestånd av den giftiga potatisväxten belladonna *Atropa bella-donna*. Längs med landsvägen fann vi några exemplar av den vackra hängstarren *Carex pendula*.

Nästa stopp var fäboden Vårtop några kilometer längre österut. Här fick vi se hur det gamla kulturlandskapet med sina fäbodar och betesmarker trängs undan av moderna skidhotell och allt annat som tillhör dessa anläggningar. Fäbodarna här används dock fortfarande.

Markerna var hårt betade, varför det var ganska svårt att hitta så många växter, men några blev det i alla fall. På en backe blommade bland annat purpurknipprot *Epipactis atropurpurea* och timjansnyltrot *Orobancha alba* och i den hedartade betesmarken med mycket stagg *Nardus stricta* växte hedjohannesört *Hypericum pulchrum*. I närheten av bebyggelsen sågs ett vackert exemplar av olymptistel *Carduus thoermeri*.

Många av deltagarna besökte en fäbod där man höll på med osttillverkning och passade på att köpa med sig en bit hem till Sverige.

Onsdagen 17 juni

Denna dag betydde hemfärd för de flesta. På vägen till flygplatsen besöktes ett 1,5 kvadratkilometer stort naturreservat vid namn Valea Morii någon mil söder om Cluj.

Figur 8. Vår duktiga rumänska guide, Irina Goia, artbestämmer skräpet *Petasites kablikianus* i Ordancusadalen. Foto: Bengt Carlsson.

Området bestod av agkärr, fuktängar och lövskogar. Igenväxningen hade tyvärr gått långt, troligen beroende på att omkringliggande husbyggen dränerat de fuktiga markerna. I reservatet påträffades flera nya arter för resan, till exempel många som man hittar i gotländska fukt- och lövängar, som blodtopp *Sanguisorba officinalis* och kärllilja *Tofieldia calyculata*. Andra arter som sågs var liten vaxblomma *Cerintho minor*, vit fingerört *Potentilla alba* och den vackra gentianasläktingen stålört *Swertia perennis*.

- En artlista över de kärllväxter vi noterade under resan finns på www.sbf.c.se under rubriken "SBT arkiv".

Kurt-Anders Johansson är brevbärare i Skövde. Han är en hängiven amatörbotanist och mykolog och är ordförande i Skövde Naturskyddsförening. Kurt-Anders presenterade det vackert restaurerade orkidéparadiset Nohl-

marken i förra häftet av SBT.

Adress: Henrik Gjutares gata 36B, 541 45 Skövde
E-post: johansson.kurt-anders@telia.com